

ALEXANDRE DE RIQUER SEGONS RAMON CASAS (1906)

A. de Riquier

QUATRE CONTES D'ALEXANDRE DE RIQUER

NOTA SOBRE L'AUTOR

JOSEP MARIA SOLÀ

*Per als 25 anys de l'Institut
Alexandre de Riquer de Calaf (1987-2012)*

Afirmar ara mateix que Alexandre de Riquer (Calaf, 1856 - Palma de Mallorca, 1920) és un dels millors artistes del Modernisme pot semblar una obvietat, però Josep Carner ja va indicar que els catalans tenim un defecte gravíssim: som obvis. I més, després de les dues grans exposicions de l'obra de Riquer que han tingut lloc darrerament al nostre país, ambdues al Centre Cultural de Caixa Terrassa: l'antològica del 2001, i la d'obra gràfica, el 2006.

El que potser no resulta tan obvi és saber que Alexandre de Riquer és també autor d'una singular obra poètica -de quatre títols- on es conjuminen harmoniosament il·lustració i poema (*Crisantemes* (1899): el dibuix en color dels crisantems de Riquer fou el motiu triat des del Museu Van Gogh d'Amsterdam en l'exposició «Barcelona 1900» (2007) per a tot el *merchandising* que se'n derivava; *Anyorances* (1902); *Aplech de sonets* (1906) i *Poema del Bosch* (1910).

L'anomenat «príncep del Modernisme» es va donar a conèixer com a escriptor, però, dos anys abans que amb *Crisantemes*, quan ell en tenia 41, amb un llibret meravellós de quinze narracions autobiogràfiques intítulat *Quan jo era noy* (L'Avenç, 1897), il·lustrat per ell mateix amb 45 dibuixos en blanc i negre. D'aquest introbable i magnífic llibre, l'Ajuntament de Calaf en féu una reedició limitada, en edició facsímil, en el marc dels actes commemoratius del 150è aniversari del

naixement d'Alexandre de Riquer (2006): edició que hem utilitzat per a aquesta selecció.

Tot i haver nascut a Calaf, la casa pairal dels Riquer es troba a Enfesta (terme municipal de Castellfollit del Riubregós, a 9,6 km de Calaf: si hi voleu fer una bonica i instructiva excursió, seguiu les indicacions de l'amic Antonino Mestres que trobareu a *L'Altiplà de Calaf*.¹ Aquesta casa abans se la coneixia com a Can Bassols i, actualment, ha passat a la posteritat com a Cal Marquès (el pare d'Alexandre de Riquer, Martí de Riquer i de Comelles, era marquès de Benavent i comte de Casa Dávalos). És en aquesta casa pairal on el pintor i escriptor Riquer va passar la seva infància i són els records de la seva infància el que Riquer plasmarà magníficament en les narracions de *Quan jo era noy*.²

Sota la veu en primera persona d'un nen de 10 anys (narrador i autor s'identifiquen plenament), se'ns hi expliquen les aventures, sentiments i vivències que experimenten el nen Riquer i la seva colla d'amics (el Martí, el nen gran dels masovers, el Jep,

1. *L'Altiplà de Calaf*, Butlletí d'Informació Municipal, 35, juliol 2011, p. 14-15, a través de: www.calaf.cat.

2. Per a una biografia completa de Riquer vegeu: «Alexandre de Riquer, un artista total» de Montserrat Coberó dins *Revista d'Igualada*, 32 (setembre del 2009), p. 10-19 (www.revistaigualada.cat).

el Quico i l'Antonieta) des de Cal Marquès fins a tots els terrenys que rodegen la finca (inclòs el poble de Castellfollit), emmarcats en un passatge únic, feréstec i de secà com és l'Alta Segarra, durant un període de temps que abraçaria des del 1866 (quan té 10 anys) fins ben bé el 1872 (Riquer ja en té 16 i situa la seva narració *Els boletaires* durant la tercera guerra carlina (1872-1876): sabem que Riquer va participar esporàdicament, d'amagat del seu pare, a l'edat de 16 anys, en aquesta tercera guerra; el seu pare era un convençut tradicionalista carlí, i per aquesta causa s'arruïnà).

Aquest paisatge de l'Alta Segarra, «una geografia que captiva de tan dura» (segons paraules del professor Espadaler), conformarà definitivament l'esperit dúctil del jove Riquer i forjarà «la meua manera d'ésser vibrant, enyoradissa, de coses que es desitgen i no tenen forma, la meua manera d'ésser, que anirà del bressol al cementiri, fantàsiaire, ambicionant bellesa i més bellesa», afirmarà Riquer al mateix pròleg d'aquest llibre que és una mena de manifest estètic-poètic de tota la seva obra artística (i amb això volem dir també la poesia, els dibuixos i pintures, els ex-libris, els plafons, els cartells i els objectes decoratius).

Una infantesa evocada nostàlgicament i amb dolor (el llibre està dedicat a la seva mare i a la seva muller, Dolors Palau, llavors malalta: morirà dos anys després deixant l'Alexandre amb cinc fills) que es constitueix en un veritable «paradís perdut» íntimament lligat a una naturalesa de boscos, rierols, sembrats i vinyes (encara no havia arribat la fil·loxera) descrita amb un detallisme esborronador: boscatges i rius que seran una constant, també, en la seva obra artística.

Cal afegir, encara, que el tombant de segle, a Catalunya i a Europa, troba un interès especial d'autors i de públic en el relat breu, el conte i la prosa poètica, alhora que s'inicia una nova modalitat narrativa dedicada als propis records d'infant o d'adolescent (Riquer n'és un pioner com també ho fou a l'hora d'introduir el pre-rafaelisme i l'exlibrisme a Catalunya): pensem

només en *Jacobé* (1903) de Ruyra, *La casa vella* (1912) d'Apel·les Mestres, gran amic i mentor de Riquer, i *Quan jo anava a estudi* (1982: obra pòstuma) de Joan Amades.

Del conjunt de les quinze narracions de *Quan jo era noy* n'hem seleccionat quatre que estan temàticament unides entre si: *Santa innocència* sembla la primera part d'*Antonieta*, de la mateixa manera que *Els boletaires* sembla la continuació natural de *Tempesta d'estiu*. Hi hem regularitzat l'ortografia i també alguns aspectes morfosintàctics a fi i efecte d'evitar arcaïsmes innecessaris al lector; els castellanismes i el lèxic específic de la comarca el donem en cursiva.

Com ja va remarcar el seu nét, l'eminent romanista Martí de Riquer, aquestes narracions posseeixen alguna cosa que les fa absolutament especials i absolutament notables: una sinceritat brutal, un sistema de valors que sembla (ai las!) perdut per sempre, i una ingenuïtat salvatge que s'acostaria a la llibertat absoluta. El seu fill petit, Josep M. de Riquer i Palau, en una conferència del 1976 a Calaf (en ocasió de l'Homenatge a Alexandre de Riquer), parlava que la divisa del seu pare fou sempre «Bellesa intel·lectual i bondat espiritual», i que el fet d'«ésser ingenus vol dir que hem nascut lliures». El mateix conferenciant recordava les paraules d'admiració d'una joveíssima Aurora Bertrana (*Memòries fins al 1935* (1973) quan va conèixer la família Riquer al seu estudi del carrer de la Freneria, núm. 5, al costat de la catedral: «Mai no he trobat una família sencera vivint a Barcelona, i en aquella època, més lliure de prejudicis, més generosa i d'esperit més fora del corrent [...] Eren una família d'artistes. Res en ells no denunciava ni l'egoisme, ni la gasiveria, ni la vanitat, ni l'exagerada prudència ni l'esperit pràctic burgès que jo detestava». Per a aquella adolescent gironina estudiant de violoncel a Barcelona el paradís (en paraules literals) no va ser *la infantesa a En festa* sinó «aquesta comprensió i comunió entre humans que va néixer entre els Riquer i jo».

Aquestes quatre narracions de *Quan jo era noy* que ara us presentem tenen això, també, a part d'una prosa dúctil i meravellosa: manca de prejudicis, generositat, i una envejable i dràstica innocència.

Alexandre de Riquer: *Casa pairal de Bassols* (Enfesta). Il·lustració de *Quan jo era noy* (1897)

JOSEP MARIA SOLÀ BONET (Calaf, 1961) és escriptor i professor de llengua i literatura catalanes a l'Institut Alexandre de Riquer de Calaf (Anoia). La seva darrera obra publicada és una narració dins el llibre col·lectiu *De tot cor. 32 narradors de la Catalunya central* (2012). És membre del consell de redacció de la *Revista d'Igualada*.